

УДК 37.013.73

Бойко Анжела

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Досліджується проблема інтеграції та інтернаціоналізації вищої освіти в умовах Болонського процесу. Аналізуються сучасні соціальні, економічні і політичні вимоги до міжнародного співробітництва та формування нової освітньої політики. Сформульовано висновок щодо необхідності збереження національної ідентичності під час процесів інтеграції та інтернаціоналізації.

Ключові слова: інтеграція, інтернаціоналізація, освітня політика, вища освіта.

Бойко А.

ПРОБЛЕМА СОХРАНЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Исследуется проблема интеграции и интернационализации высшего образования в условиях Болонского процесса. Анализируются современные социальные, экономические, политические требования к международному сотрудничеству и формулировка новой образовательной политики. Сформулирован вывод о необходимости сохранения национальной идентичности в процессе интеграции и интернационализации.

Ключевые слова: интеграция, интернационализация, образовательная политика, высшее образование.

Boyko A.

THE PROBLEM OF SAVING OF EDUCATIONAL NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The problem of internationalization of higher education in the context of the Bologna Process is investigated. The modern situation concerning

© Бойко Анжела, 2014

international cooperation in defining the general criteria of educational policy is analyzed. The conclusion about the need to preserve national identity in the course of interuniversity interaction and cooperation is formulated.

Keywords: *integration, internationalization, poliitika of education, higher education.*

XXI століття надало розуміння освіти не тільки в контексті навчання або передачі соціального досвіду. У новітньому часі освіта постає як соціальний інститут, як передумова розвитку сталого розвитку сучасного суспільства. Освіта є унаочненням прогресивної соціокультурної еволюції людства в тривалій перспективі (посилання).

Традиційно освіту доцільно розглядати як соціоутворюючий чинник. Відповідно – освіта високого рівня – є невід’ємною умовою прогресивного, гуманістичного, соціокультурного розвитку.

Актуалізується теорія «людського капіталу», яка висуває як аксіологічний постулат сучасного суспільства саме «людський капітал». Таке формулювання викликає потреби в інвестиціях саме в людський капітал та в інноваціях – як умова подальшого розвитку [1, с. 82]. Інвестиційно-інноваційний підхід щодо людського капіталу – є вигідним як основному «споживачу» – людині, так і опосередкованому результату – суспільству, яке залежить від розвитку своїх суб’єктів.

Доцільно навести цитату російського філософа А. Г. Дугіна, що «освіта – є трансляцією певної соціально-політичної парадигми від покоління до покоління, й процес освіти реалізується через спадковість, безперервність зв’язку поколінь, рівно як і зв’язку керівних еліт, зв’язку інтелектуальних еліт. Крім того, процес освіти – це також передача професійних навичок. Таким чином, через освіту відбувається передача ідентичності одного покоління іншому, через що відбувається зміцнення, збереження і подальший розвиток суспільства» [2].

Якщо передачу досвіду від покоління до покоління, відповідність цьому процесу, зміну еліт – можна охарактеризувати як горизонтальний канал пошуку ідентичності, то пошуки національної ідентичності освіти в контексті інтернаціоналізації варто охарактеризувати як вертикальний вектор, від загального до індивідуального.

Процес інтернаціоналізації українського освітнього простору викликає до життя суспільно-політичну вимогу трансформації національної системи освіти відповідно до вимог нового типу суспільства. У цьому контексті варто згадати такі запропоновані нові підходи до освіти, як фундаменталізація, систематизація та гуманітаризація освіти.

Політичний аспект інтернаціоналізації лежить як у розбудові внутрішньої системи освіти, так і в констатації потужної «освітньої еміграції», що є свідченням невідповідності сучасної вищої освіти суспільним очікуванням. Варто наголосити, що вибором для української молоді часто є не потужні й визнані світові освітні конгломерати, наукові центри, найбільшим предметом вибору є країни *нової* Європи, в яких освіта набуває якісного іншого образу разом із прогресивним демократичним розвитком самих країн [3, с. 82].

Такі зміни пріоритетів мають причини економічного виміру (співвідношення ціна і якість), освітнього виміру (рівень підготовки випускників середньої школи), соціально-політичного виміру (освіта за межами України – можливість будувати власне життя поза межами України).

Разом з тим сальдо «освітньої еміграції» для України залишається принципово негативним – бажаючих іноземців отримати освіту в Україні є значно менше. Заскорузлість освітньої системи, відсутність соціальної гнучкості, низький рівень інфраструктури, проблеми злочинності і корупції – є об'єктивними причинами подібного явища.

Світова освітня спільнота сформувала певні стратегії інтернаціоналізації навчальних закладів. Для реалізації таких стратегій властиві такі підходи:

- Цільовий підхід (ґрунтується на дослідницьких та освітніх можливостях певних країн).

- Намагання сформувати й закріпити за собою певну освітню нішу (дистанційна освіта, підвищення кваліфікації тощо).

- Формування партнерських стосунків між університетами, потенційними роботодавцями, державними установами, громадськими організаціями.

- Активна міжнародна діяльність, що містить не лише спрямованість на результат, але й потужну іміджеву складову, що,

своєю чергою, дозволяє сформувати базу потенційних студентів і напрямів наукових пошуків.

– Культурна взаємодія, інтернаціоналізація передбачає мобільність інтелектуального потенціалу через можливість мобільності викладачів [4, р. 26]. Процеси інтернаціоналізації вищої освіти перебувають у межах загальних соціальних процесів – уніфікації та глобалізації.

– Такі процеси саме у сфері вищої освіти мають значні європейські традиції, які беруть початок із формування університетів як соціальних явищ за добу середньовіччя – коли мандруючі студенти були прообразом сучасної мобільності. Поширення і визнання такі ідеї набувають у XVII століття – із виникненням течії енциклопедизму, що зруйнувало національно-етнічні рамки. Фактично – це історичне обґрунтування інтернаціоналізації освіти. Наслідками таких процесів як в історичній ретроспективі, так і зараз є прискорення процесів суспільного буття, унеможливлення національної обмеженості системи освіти [5, с. 4].

На думку дослідників у царині інтернаціоналізації вищої освіти Дж. Найта й М. Ван дер Венде, «інтернаціоналізація – це перш за все інновація у сфері освіти, спосіб підвищення якості освітньої послуги» [6, р. 41].

Згідно з твердженням німецького вченого В. Клафкі, «одним із елементів інтернаціоналізації вищої освіти є реалізація концепції ключових проблем як змістовної основи освіти, орієнтованої на майбутнє. При цьому важливого значення набувають проблеми всього суспільства, що мають наднаціональний характер, світове значення і торкаються окремої людини [7, с. 56–57].

Заслуговує на увагу думка В. Н. Чистохвалова (директор Центру порівняльної й міжнародної освіти РУДН, член європейської Спостережної групи по Болонському процесу (BGUG – Bologna Follow-Up Group), що «з інтернаціоналізацією пов'язаний такий порядок світобудови, за якої домінуюча роль належить національним державам з чіткими політичними кордонами. Через ці кордони може здійснюватись традиційна діяльність щодо інтернаціоналізації освіти, тобто мобільність студентів, обмін персоналом, співробітництво університетів, спільна дослідницька робота [8, с. 8].

Процес інтернаціоналізації передбачає використання спектру наявних у світі тенденцій взаємопроникнення різноманітних до-

сягнень у сфері освіти. Для використання цього визначальною передумовою є демократизація вищої освіти й можливість вибору програм навчання.

Саме це було мотивом організації Болонського процесу, завдяки чому європейська освіта набула значної привабливості, доступності, динамічності [9, с. 69]. Болонський процес у системі вищої освіти створив умови для розробок взаємоприйнятних методологій, методик, технологій на інтернаціональному та національному рівнях, що створює підстави для переходу до нової освітньої парадигми.

Поява Болонського процесу пов'язано зі змінами наявних моделей влади та впливу в сучасному світі. Традиційні маркери державної влади – територія, природні ресурси, озброєння – поступаються маркерам взаємодії: конкурентній економіці, ефективному управлінню, активній дипломатії, моральному авторитету, привабливому іміджу країни, а також якості її людського потенціалу [10, с. 22–23].

Тому втілення принципів Болонського процесу у сфері національної вищої освіти – це визнання демократичного вектора суспільного розвитку, дотримання вимог реформування власної системи освіти з метою підвищення його якості та доступності. Для української системи вищої освіти Болонський процес – це досвід і можливість спільного вирішення проблем і реалізація викликів, що стоять перед вищою освітою. Болонський процес саме в контексті його інтернаціональних підходів і принципів дає можливість ефективного використання людського потенціалу певної нації.

За висловом російських вчених В. Н. Васильєва та А. А. Шехонівна «парадигмальний зсув вищої освіти Болонського формату пов'язаний із необхідністю засвоєння дидактики результат-орієнтованого, студентоцентрованого та компетентнісного підходів. Результати навчання і компетенції змінюють акцент освіти від викладання до навчання, що призводить до впровадження нової філософсько-освітньої категорії студенто-центрованого підходу на протигагу традиційному підходу, що орієнтований на викладача [11, с. 538].

Освіта постає закономірним чинником розвитку суспільства, за допомогою якого відбувається включення кожного члена соціуму в швидкозмінну структуру політичного, економічного та

соціокультурного простору. Сучасні суспільства є досить різноманітними в політичному, економічному та соціокультурному вимірах. Саме це визначило наявність не менш важливої суспільної тенденції – збереження і ствердження національної ідентичності, орієнтацію на національні пріоритети та культурні традиції.

Сучасні процеси інтеграції можливі лише через процес гармонізації освітніх систем. Основними принципами таких процесів є повага до національних культур, мов, університетських автономій. У процес збереження власної унікальності на платформі інтеграції найбільш зацікавлені визнані освітні центри і платформи. Зміни в освітніх сферах повинні розглядатися як додаткові можливості, але не як загроза, тому освітня інтеграція не передбачає нівелювання національних особливостей і пріоритетів [12]. Інтернаціоналізація простору вищої освіти, що відбувається, зокрема в контексті Болонського процесу, визнає основним постулатом полікультурність, що зберігає національну ідентичність академічної культури, пошук точок дотику.

Сучасна Україна в цілому та національна сфера вищої освіти повинна використовувати Болонський процес для вирішення проблем національної ідентичності, що виникають у процесі трансформації освітньої сфери. Першочерговим завданням є багаторівнева інтеграція системи освіти, позиціонування власних національних освітніх програм на міжнародних рівнях надання освітніх послуг.

Інтернаціоналізація та інтеграція вищої освіти є джерелом динамічного розвитку такого сектора як на національному, так і міжнародному рівнях.

Інтернаціоналізація є державною освітньою політикою, оскільки дозволяє адаптувати саме державні інституції до швидкоплинних соціально-економічних умов сьогодення. Інтернаціоналізація вищої освіти дозволяє повернути освіту до фундаментальних принципів, що дозволяє майбутнім фахівцям сформувати гнучкий підхід щодо ринку праці, відповідати економічним умовам. У цьому й полягає основна мета національної вищої освіти.

Література:

1. Лыскова Н. П. Культурно-образовательное пространство современного человека: монография / Лыскова Н. П., Вакулич Н. Р., Алимаева О. И., Листвина Е. В. ; под ред. проф. Ю.Г. Голуба. – Саратов, 2010.
2. Дугин А. Г. Евразийский образовательный канон как средство преодоления кризиса в сфере образования / А. Г. Дугин // Материалы V Междунар. евразийского науч. форума. Астана, 12-13 окт. 2006 г. – Астана, 2006.
3. Арганович М. Л. [и др.] Интернационализация высшего образования (тенденции, стратегии, сценарии будущего) : монография / М. Л. Арганович. – М., 2010.
4. Middlehurst R. Leading and Managing Internationalisation in Universities / R. Middlehurst // Managing the University Community: Exploring Good Practice. Brussels, 2007.
5. Сластёнин В. А. Болонское соглашение: курс на интеграцию / В. А. Сластёнин // Педагогическое образование и наука. – 2011. – № 8.
6. Söderqvist M. Internationalization and its Management at Higher-Education Institutions. Applying Conceptual, Content and Discourse Analysis: e-version. – Helsinki, 2007.
7. Klafki W. Neue Studien zur Bildungstheorie und Didaktik. Zeitgemäße Allgemeinbildung und kritisch-konstruktive Didaktik. 4. Auflage. – Weinheim, 1996.
8. Чистохвалов В. Н. Особенности модернизации российского и европейского высшего образования в 1995-2005 гг.: историко-сравнительный анализ : монография / под общ. ред. В. М. Филиппова. – М., 2010.
9. Болонский процесс: 2007-2009 годы. Между Лондоном и Лувеном / Лувен-ла-Невом / под науч. ред. В. И. Байден-ко. – М., 2009.
10. Болонский процесс и его значение для России. Интеграция высшего образования в Европе / под ред. К. Пурсиайнена, С. А. Медведева. – М., 2005.
11. Васильев В. Н. Переход вузов России к компетентностному образованию в контексте развития Болонского процесса / Васильев В. Н., Шехонин А. А. // Диалог культур в условиях глобализации: XI Междунар. лихачевские науч. чтения. – СПб., 2011. – Т. 1.
12. Общеевропейское пространство высшего образования: интернационализация высшего образования, сохраняя национальное многообразие каждой страны // Высшее образование в Испании. Academ Spain. URL [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.2009/bolonskij-protsess>.